

SLAVENKA ERCEGOVIĆ-PAVLOVIĆ

KASNOANTIČKA TRADICIJA U SREDNJEVJEKOVNIM NEKROPOLAMA

U srednjevjekovnim nekropolama veoma su neuobičajeni primjerci zidanih grobnica i grobnih konstrukcija, osobito oni koji svojim oblikom manje ili više oponašaju kasnoantičke tipove. Prikazat ćemo zanimljive primjerke sa srednjevjekovne nekropole u Mačvanskoj Mitrovici na lokalitetu Zidine¹.

Arheološki lokalitet Zidine ili Širingrad u Mačvanskoj Mitrovici poznat je još od kraja prošlog stoljeća². Nalazi se na desnoj obali Save, na arealu tzv. Brodogradilišne kolonije, udaljen oko 100 do 150 m. Crtež s izohipsama arheološkog lokaliteta u Mačvanskoj Mitrovici iz 1949. godine, na samom početku stambene izgradnje Brodogradilišne kolonije, jasno pokazuje da je tada cijeli ovaj teren bio znatno uzdignutiji i da se na visokoj kosi u smjeru istok—zapad izdvajaju dva manja uzvišenja³. Danas, ovaj teren izgleda potpuno drugačije, veoma je snižen, izniveliran, a ponegdje i nasipan. Arheološki su radovi provedeni na slobodnom prostoru pokraj prometnica, novih zgrada i u vrtovima. Sistematska arheološka iskopavanja, započeta 1966. godine, trajala su do 1970. godine⁴. Iako lokalitet Zidine u Mačvanskoj Mitrovici nije u cijelosti istražen, dosadašnja istraživanja imaju veliku vrijednost. To se osobito odnosi na srednjevjekovna istraživanja, jer se istodobno provodilo iskopavanje kulturnog kompleksa — grobljanskih crkava s nekropolom i odgovarajućeg naselja koje se nadovezivalo na samu nekropolu.

Na položaju Zidine najstarija je rimskodobna biritualna nekropola. Na istoj razini s grobnim jamama s paljevinom otkriveni su i skeletni grobovi koji nesumnjivo pripadaju istom vremenu i zajedno s grobovima s paljevinom predstavljaju jednu cjelinu. Na osnovu brojnog arheološkog materijala, a posebno nalaza novca, ovu najstariju nekropolu datiramo od početka 2. do u drugu polovicu 3. stoljeća.

¹ U starijoj arheološkoj literaturi osim naziva Mačvanska Mitrovica pojavljuju se nazivi Mala Mitrovica i Srpska Mitrovica.

² Izvještaje i podatke o lokalitetu Zidine čuva Arheološki muzej u Zagrebu. Njima se služio i jedan crtež I. Junga objavio: P. Milošević, *Limes I*, Beograd 1959, T. XIII, 5.

³ Đ. Mano-Zisi, M. Čorović-Ljubinković, *Starinar V—VI*, Beograd 1956, 181—189, fig. 1.

⁴ V. Popović, *Arheološki pregled 8*, Beograd 1966, 136—137. — V. Popović, *Arheološki pregled 9*, Beograd 1967, 132—138. — S. Pavlović, *Arheološki pregled 9*, Beograd 1967, 138—139. — S. Pavlović, D. Minić, *Arheološki pregled 10*, Beograd 1968, 181—182. — S. Pavlović, *Arheološki pregled 11*, Beograd 1967, 197—198. — D. Minić, *Arheološki pregled 11*, Beograd 1969, 214 — 215.

Neposredno iznad ove nekropole, oko 20—30 cm, otkrivena je kasnoantička nekropola koja je nastala oko martirija iz istog vremena. U sklopu ove nekropole otkriveno je više monumentalno zidanih grobnica s dvojakom krovnom konstrukcijom. Jedan dio krovne konstrukcije je masivni bačvasti svod, a drugi je dio krov na dvije vode. Nadalje otkriveni su grobovi s krovnom konstrukcijom na dvije vode u suhozidu, o kojima će kasnije biti riječi, kao i niz grobova s jednostavnim polaganjem pokojnika u zemlju. Sve su ove kasnoantičke monumentalne grobnice oštećene prilikom pljačke, najvjerojatnije u vrijeme Seobe naroda, a i bile su u upotrebi u više mahova. Navodimo primjerak grobnice 237 u kojoj je pronađeno 15 osoba. Arheološki prilozi su malobrojni, dok je veći broj novčića iz druge polovice 4. stoljeća nađen pretežno izvan grobova, u kasnoantičkim ili srednjovjekovnim nivoima sahranjivanja.

U sklopu kasnoantičke nekropole otkriven je jedan, do sada neobjavljen grob iz vremena Seobe naroda, koji se na osnovu bogatih grobnih priloga može pripisati ili istočnim Gotima ili najvjerojatnije Gepidima, a datiramo ga u prvu polovicu 6. stoljeća.

Daljnji kontinuitet kulturnog položaja Zidine u vertikalnoj stratigrafiji nastavlja se u srednjem vijeku. Najstariji srednjovjekovni grobovi pretežno su destruirani skeleti, a predstavljeni su nakitom koji nesumnjivo ukazuje na 10. stoljeće ili kraj 9. stoljeća. U kontinuitetu možemo pratiti sahranjivanje na ovom položaju do punog srednjeg vijeka. Sahranjivanje se obavljalo oko grobljanskih crkava, kojih su ostaci otkriveni iznad martirija.

Prva je u nizu jednoapsidalna crkva malih dimenzija, podignuta na debelom sloju štata iznad martirija. Zidana je od rimskih opeka. Ovom kulturnom objektu pripada i kružna krstionica zidana od lomljene opeke vezane hidrauličnim ružičastim malterom⁵. Uništeni i dislocirani grobovi istodobno su s ovom jednoapsidalnom crkvom i predstavljaju najstarije srednjovjekovne ukope. Otkriveni su u prvom nivou srednjovjekovnih grobova koji su ležali in situ.

Neposredno iznad ostataka jednoapsidalne crkve, iznad tankog sloja pepela i gara, što pokazuje da je crkva stradala u požaru⁶, otkriveni su ostaci veće troapsidalne crkve, koja je također zidana od rimskih opeka. Ovoj crkvenoj građevini odgovaraju slijedeća dva nivoa grobova, neposredno jedan iznad drugog. Arheološki prilozi u grobovima, posebno nalazi bizantskog i ugarskog novca u zatvorenim grobnim cjelinama, omogućuju datiranje starijeg i mlađeg horizonta grobova uz troapsidalnu crkvu od početka 11. do kraja 13. stoljeća. To potvrđuje i zatvoreni nalaz keramičkih fragmenata u krstionici jednoapsidalne crkve, koji su doneseni poslije požara jednoapsidalne crkve, a prije podizanja troapsidalne crkve⁷.

Najmlađi kulturni objekt sazidan je neposredno na zaravnjenim ostacima troapsidalne crkve. To je ujedno i najveći kulturni objekt na položaju Zidine, a pred-

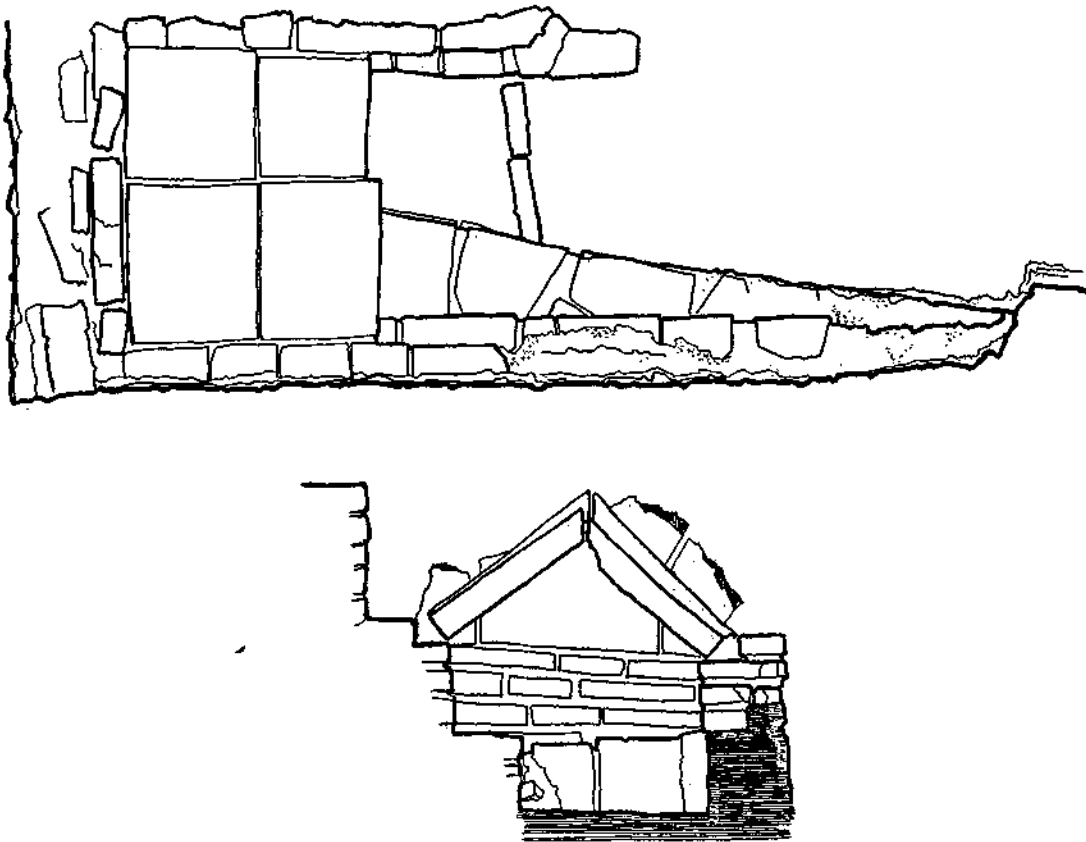
« V. Popović, Arheološki pregled 9, Beograd 1967, 132.

« V. Popović, o. c., 133.

* V. Popović, Starinar XXIV—XXV, Beograd 1975, T. I, fig. 4.

stavlja ostatke ograđene benediktinske crkve iz prve polovice 13. stoljeća⁸. Bronjni grobovi, koji prate ovaj kulturni objekt, pokazuju da je kontinuitet sahranjivanja na položaju Zidine trajao do punog srednjeg vijeka, t.j. sve do vremena kada je benediktinska crkva bila u upotrebi. Grobovi iz ovog najmlađeg nivoa sahranjivanja uz benediktinsku crkvu, sadrže mali broj arheoloških priloga, koji bez sumnje svjedoče o izrazitom kršćanstvu stanovništva seoskog naselja u Mačvanskoj Mitrovici.

Ukupno su otkrivena 153 skeletna srednjevjekovna groba. Međutim, broj sahranjenih pokojnika je mnogo veći. Gustoća pojedinih nivoa sahranjivanja bila je toliko velika, da je već i u toku sahranjivanja dolazilo do masovnog oštećenja

Slike 1–2

Tlocrt i presjek groba 18.

Abbildungen 1–2

Grundriss und Querschnitt des Grabes 18.

⁸ V. Popović, o. c, 268.

starijih skeleta. Tako je, kao što je to već naglašeno, najstariji nivo srednjekovnih grobova bio potpuno oštećen, a najmlađi nivo grobova oštećen je novijom nivelacijom terena, polaganjem električnih hidrofora i stambenom izgradnjom.

Najsumarniji podaci pokazuju kontinuitet upotrebe položaja Zidine kao kulturnog mjesta od ranorimskog razdoblja do prve polovice 6. stoljeća, i u neprekinutom kontinuitetu od početka X stoljeća do punog srednjeg vijeka.

Najveći broj pokojnika iz srednjekovne nekropole sahranjen je na najjednostavniji način, t.j. u iskopanu grobnu jamu položeno je tijelo umrlog. Osobitu zanimljivost i pravu rijetkost u srednjekovnim nekropolama predstavljaju zidane grobnice ili grobne konstrukcije od opeke ili od kamena rađene u suhozidu. U Mačvanskoj Mitrovici na lokalitetu Zidine, u sklopu srednjekovne nekropole otkrivena su dva potpuno intaktna groba. Jedan s izvredno sačuvanom grobnicom, a drugi s grobnom konstrukcijom od opeka.

U grobu 18 pokojnik je položen u zidanu grobnicu od rimskih opeka sa žbukom. Grobnica je otkrivena uz južni zid troapsidalne crkve (tab. I, si. 1) s kojom je bila spojena vezivnim materijalom i mlađa je od kultne građevine. Osnova grobnice je pravokutna s tri reda horizontalno položenih opeka na koje je postavljena krovna konstrukcija na dvije vode (sl. 1—2). Podnica grobnice je također popločana opekama. Ovako zidana grobnica, s krovnom konstrukcijom na dvije vode, ima nesumnjivo rimsko obilježje. Na istom položaju u Mačvanskoj Mitrovici, u kasnoantičkoj nekropoli, ustanovljene su grobnice s krovnom konstrukcijom na dvije vode u kombinaciji s bačvastim svodom. Dalje, navodimo zanimljivu paralelu srednjekovnom grobu 18 s kasnoantičkim grobom 165. Ovdje je sačuvana grobna konstrukcija na dvije vode s jednim žlijebnjakom na rubu krovne konstrukcije, međutim rađena je u tehnici suhozida. Unutar kasnoantičkog groba 165 nisu otkriveni tragovi skeleta, premda je grobna konstrukcija bila potpuno netaknuta.

Unutar grobnice 18 otkriven je in situ skelet muškarca ispružen na leđima. Desna je ruka bila položena na prsa, a lijeva u predjelu karličnih kostiju. Orijentacija zapad—istok. Na desnoj strani prsnog koša nađen je srebrni križ s tragovima pozlate (tab. III, 1—2) i ostacima vrpce na kojoj je križ visio. Po obliku veoma mu je sličan križ s lokalitetom Pacuiul lui Soare iz 11. stoljeća⁹. Na prednjoj strani križa reljefno je prikazan Krist, a na poledini je urezan tekst na grčkom jeziku K(YPI)E BOI OI TO[N?] 4>OPO[N]TAI koji u prijevodu glasi: Gospode, pomози onome koji ovo nosi.¹⁰ Po smislu identičan, ali je nešto opširniji liturgijski tekst na dobro poznatoj opeci iz Sirmiuma, iz vremena avarske opsade.¹¹ Sličan tekst otkriven je na nekim primjercima srednjekovnog nakita, na narukvicama, prstenju, amuletima i na križevima, datiranim od 10. do u 12. sto-

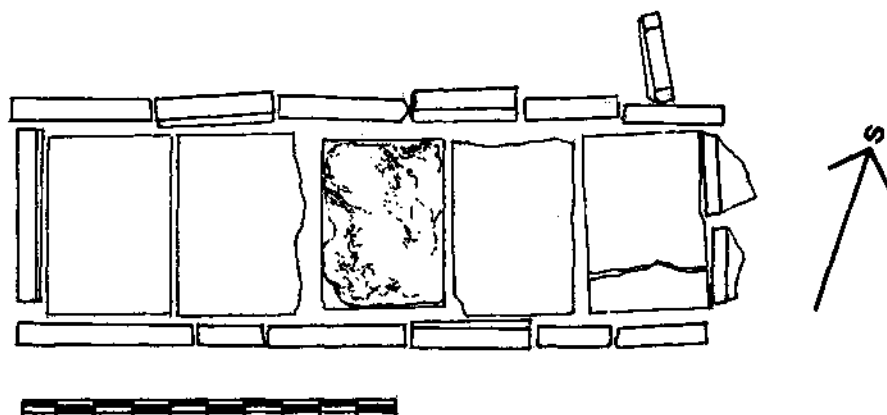
⁹ P. Diaconu, S. Baraschi, Pacuiul lui Soare, vol. II, București 1977, 127, fig. 99, 2—3.

¹⁰ Zahvaljujem se prof. Franji Barišiću na tumačenju teksta.

¹¹ P. Šišić, Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara, Zagreb 1925, 221, fig. 122.

Prvo objavljivanje: J. Brunšmid, Eranos Vindobonensis, Wien 1893, 331—333. — Najnovija tumačenja: A. Kollautz, Studia in honorem Veselini Beševliev, Sofia 1978, 534—561, fig. 1-

ljeće¹². Na gležnju skeleta iz groba 18 nađeni su ostaci srebrnih niti koje najvjerojatnije predstavljaju ostatke ukrasa, s donjeg dijela haljine. Obzirom na mjesto spomenutih arheoloških nalaza, kao i na položaj grobnice unutar troapsidalne crkve, pretpostavlja se da je pokojnik bio crkveno lice.¹³ Identičnu zidanu grobnicu unutar srednjovjekovne nekropole u Mačvanskoj Mitrovici nismo otkrili. Može se pretpostaviti da su slično bili zidani veoma oštećeni grobovi 159, 160, 161 i 162.

Slika 3
Tlocrt groba 8.

Abbildung 3
Grundriss des Grabes 3.

Druga zanimljiva i dobro sačuvana intaktna grobna konstrukcija iz srednjovjekovne nekropole u Mačvanskoj Mitrovici je grob 8. Otkriven je neposredno uz glavnu apsidu velike trobrodne crkve (tab. I, si. 2). Grobna konstrukcija je pravokutnog oblika, rađena od cijelih opeka vertikalno ukopanih u suhozidu, a zatvorena sa šest horizontalno položenih opeka (si. 3). Podnica groba nije bila popločana. Unutar ove potpuno netaknute grobne konstrukcije nije pronađen skelet. Obzirom na položaj groba — neposredno uz glavnu apsidu trobrodne crkve, može se pretpostaviti da je to srednjovjekovni kenotaf ugledne ličnosti iz naselja u Mačvanskoj Mitrovici. Ovakav oblik grobne konstrukcije nije usamljena pojava na lokalitetu Zidine. Najvjerojatnije je sličnu grobnu konstrukciju imalo više sred-

¹² S. L. Jakobson, *Rannesrednevekovi Herones*, MIA 63, Moskva-Leningrad 1959, 328, fig. 18e, 1. — M. C. Ross, *Catalogue of the Byzantine and early mediaeval antiquities in the Dombarton Oaks Collection*, Washington 1965, 75, pl. LIV, 99. — G. Marjanović-Vujović, *Zbornik muzeja primenjene umetnosti* 19–20, Beograd 1975/76, 58, fig. 1. — Ž.

Vžarova, *Slavjani i prablgari po dani na nekropolite ot VI–XI v.*, Sofija 1976, 421.

¹³ Pretpostavku I. Boba da je ovdje riječ o Metodijevu grobu, a donesena je bez stvarnih dokaza, opovrgao je V. Popović, I. Boba, *Berichte über den II Internationalen Kongress für Slawische Archäologie III*, Berlin 1973, 393–397. — V. Popović, o. c., 265–267.

njevjekovnih grobova, poput groba 9, ali su oni jako oštećeni. Međutim, dobro su sačuvane potpuno identične grobne konstrukcije u sklopu kasnoantičke nekropole s istog lokaliteta. To su grobovi 158, 227 i 233 u kojima su otkriveni dječji skeleti do 8 godina starosti. Od spomenutih kasnoantičkih grobova najbolje je sačuvan grob 233, koji je bio, kao i srednjovjekovni grob 8, zatvoren horizontalno položenim cijelim opekama (Tab. II, si. 1).

Kao poseban način sahranjivanja spominjemo upotrebu kamena ili opeke koja se stavljala iza glave i do nogu pokojnika. U Mačvanskoj Mitrovici, u sklopu srednjovjekovne nekropole otkriven je ovakav način sahranjivanja. U grobu 140 (tab. II, si. 2) ukopana je vertikalno po jedna cijela rimska opeka iza lubanje i do nogu. Grobovi 76 i 203 kasnoantičke nekropole u Mačvanskoj Mitrovici imali su također iza lubanje vertikalno ukopane opeke. Grob 76 je dvojni i u njemu su konstatirane dvije opeke iza lubanje, a u grobu 203 samo fragmenti opeka iza lubanje i do nogu.

Nema sumnje da je upotreba kamena ili opeke pri sahranjivanju u srednjem vijeku uglavnom ovisila o materijalu kojim se raspolagalo u okolici. U srednjovjekovnim nekropolama međuriječja Sava—Drava—Dunav, srednjovjekovni su grobovi uglavnom bez grobnih konstrukcija, slobodno ukopani u zemlju. Na antičkim lokalitetima upotrebljavao se građevni materijal s porušenih i oštećenih objekata. U Jugoslaviji ima mnogo ovakvih primjera. Spominjemo srednjovjekovnu nekropolu na lokalitetu Glasnija u Nišu, gdje je konstatirano više različitih grobnih konstrukcija od opeke i kamena antičke profane građevine.¹⁴ Nekropola je otkrivena u sklopu velike rimske građevine s trijemom,¹⁵ pa su opeka i kamen s ovog rimskog objekta upotrijebljeni i pri sahranjivanju u srednjem vijeku.

Na području Dalmacije kamen je najčešći građevni materijal grobnih konstrukcija u srednjovjekovnim nekropolama. S ovog područja bilježimo izvanredan primjerak identičnih grobnih konstrukcija antičkog i srednjovjekovnog razdoblja s lokaliteta Stombrate oko crkve sv. Marte u Bijaćima. Otkriveni su potpuno isti oblici pravokutnih grobova u prvom rimskom nivou grobova naselja Siculi i u drugom srednjovjekovnom nivou grobova.¹⁶ To su grobne konstrukcije od kamenih ploča vertikalno ukopanih, a pokrivene su horizontalno položenim kamenim pločama. Potpuno su identične konstrukciji groba 8 u Mačvanskoj Mitrovici. Razlika je samo u građevnom materijalu: u Dalmaciji je upotrijebljen kamen, a u Mačvanskoj Mitrovici rimska opeka u sekundarnoj upotrebi. Slične grobne konstrukcije u Dalmaciji zabilježene su na položaju rimske vile rustike (villa rustica) na Majdanu kod Solina.¹⁷ Grobne konstrukcije srednjovjekovnih grobova nisu sasvim pravilnog oblika, a građene su od kamenih ploča s obližnjeg rimskog vodovoda.

Potpuno identičnu i dobro sačuvanu grobnu konstrukciju imao je grob 35 srednjovjekovne nekropole Glasije u Nišu.¹⁸ Podnica ovog groba bila je poploča-

¹⁴ S. Ercegović-Pavlović, *Starinar* XXVII, Beograd 1977, 83.

¹⁵ Lj. Zotović, *Arheološki pregled* 17, Beograd 1975, 73.

¹⁶ D. Jelovina, *Starohrvatske nekropole*, Split 1976, 32—33, t. X, fig. 1—4, t. XI, 1—2.

¹⁷ Lj. Karaman, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LI, Split 1940, 69—72.

¹⁸ S. Ercegović-Pavlović, o. c., 96, plan I,

na opekama, a nedostajale su horizontalno položene opeke koje su zatvarale ovu grobnu konstrukciju. Slične grobne konstrukcije u ovoj nekropoli zastupljene su u 16 primjeraka (grobova), ali su uglavnom dosta oštećene.¹⁹

Ukoliko pokojnik nije položen direktno u zemlju, najčešći je oblik grobne konstrukcije u srednjovjekovnim nekropolama s područja Srbije ograđivanje umrlog neobrađenim kamenjem, fragmentima rimske opeke ili ograđivanje u kombinaciji kamena i fragmentirane opeke. Navodimo grobove s područja Đerdapa, u sklopu srednjovjekovnih nekropole u Boljetinu, Hajdučkoj Vodenici, i na Dunavu izvan Đerdapa u Brznoj Palanci.²⁰

U sagledavanju rimske tradicije grobnica i grobnih konstrukcija do u srednjem vijeku, posebno značenje pridajemo grobnicama iz 6. i 7. stoljeća iz Vajske u Bačkoj gdje je otkriveno 7 grobnica građenih u suhozidu, pravokutnog oblika, od vertikalno ukopanih opeka s krovnom konstrukcijom na dvije vode.²¹ U primjercima grobnica iz Vajske zastupljene su kombinacije dvaju osnovnih oblika, i grobnica i grobnih konstrukcija, otkrivenih na srednjovjekovnoj nekropoli u Mačvanskoj Mitrovici, a predstavljeni su grobovima 8 i 18. Osnova grobnica u Vajskoj je pravokutna i izgrađena je od vertikalno ukopanih opeka u suhozidu. Dakle, osnova grobnice i način zidanja identičan je grobu 8 u Mačvanskoj Mitrovici. Gornji dio, odnosno krovna konstrukcija grobnica u Vajskoj je konstrukcija dvoslivnog krova, identična krovnoj konstrukciji grobnice 18 u Mačvanskoj Mitrovici. Ovu grobnicu ističemo kao zanimljivu nit antičkog kontinuiteta u nekropoli iz vremena Seobe naroda, gdje su sažeta dva oblika grobnica u jednu veoma skladnu cjelinu.²²

U sklopu srednjovjekovne nekropole u Mačvanskoj Mitrovici nisu konstatirane grobnice s bačvastim svodom. Ovakve grobnice otkrivene su u srednjovjekovnoj nekropoli na lokalitetu Dobanovački zabran u nedalekom selu Petrovčići, iz 13. i 14. stoljeća.²³ Dakle, još jedan oblik antičke grobnice koji se zadržao sve do punog srednjeg vijeka.

Grob 18 izdvaja se od ostalih grobova u Mačvanskoj Mitrovici svojom grobnicom i arheološkim priložima o kojima je već bilo riječi. Direktne analogije za križ (tab. III, si. 1–2) iz ovog groba nismo mogli naći. Međutim, točno se može odrediti datiranje ovog groba, koji pripada starijem nivou sahranjivanja uz troapsidalnu crkvu. Njegovo zidanje uslijedilo je odmah nakon zidanja same crkve, koju zbog nalaza bizantskog novca u glavnoj apsidi treba datirati u početak 11. stoljeća.²⁴ Grobnica 18 je spojena vezivnim materijalom uz južni zid crkve. Istoj troapsidalnoj crkvi, ali mlađem nivou sahranjivanja, pripada grob 8. Ovaj nivo sahranjivanja određen je bizantskim i mađarskim novcem od 11. do 13. stoljeća.²⁵

¹⁹ S. Ercegović-Pavlović, o. c., 84, T. XIII, fig. 2.

²⁰ S. Pavlović, Arheološki pregled 9, Beograd 1967, 71–73. — S. Pavlović, Arheološki pregled 9, Beograd 1967, 60–61. — S. Ercegović-Pavlović, Starinar XVII, Beograd 1966, 144–145, T. I, fig. 2.

²¹ O. Brukner, Š. Nađ, Arheološki pregled 8, Beograd 1966, 156,

²² O. Brukner, Š. Nađ, o. c., T. XXXV, fig. 1–2.

²³ D. Dimitrijević, Arheološki pregled 5, Beograd 1963, 142–145.

²⁴ V. Popović, Starinar XXIV–XXV, Beograd 1975, 267–268.

²⁵ Monografija »Kompleks nekropola u Mačvanskoj Mitrovici« pripremljena za tisak.

Može se uočiti da su sasvim sporadični nalazi grobnica i grobnih konstrukcija u srednjem vijeku. Iako su grobovi 8 i 18 iz nekropole u Mačvanskoj Mitrovici veoma dobro datirani, ipak smatramo da nalaze iz ovih grobova u sklopu srednjovjekovnih nekropola ne treba na osnovi oblika grobnice ili grobne konstrukcije kronološki odvajati. Očito je da se jaka antička tradicija u načinu sahranjivanja, koja se sporadično pojavljuje u grobovima iz vremena Seobe naroda, održala do punog srednjeg vijeka. Kasnoantički kontinuitet može se pratiti ne samo u načinu sahranjivanja, već i na nekim primjercima metalnih i keramičkih izrađevina iz srednjeg vijeka, ali to više nije predmet našeg razmatranja u ovom radu.

SADRŽAJ TABLI
VERZEICHNISS DER TAFELN

Tabla I

Tafel I

- 1, Položaj grobnice 18.; 2, Položaj groba 8.
1, Die Lage des Grabes 18; 2, Die Lage des Grabes 8.

Tabla II

Tafel II

- 1, Kasnoantički grobovi 228 i 233.
1, Spätantike Gräber 228 und 233.

Tabla III

Tafel III

- 1—2, Srebrni križ s pozlatom iz grobnice 18.
1—2, Silberkreuz mit Vergoldung aus dem Grab 18.

ZUSAMMENFASSUNG

DIE SPATANTIKE TRADITION INNERHALB MITTELALTERLICHER GRÄBERFELDER

Die Exemplare einiger Grabbauten und Grabkonstruktionen in etlichen mittelalterlichen Gräberfeldern haben uns die Möglichkeit für den Vergleich mit den sehr ähnlichen Grabformen der spätantiken Gräberfelder gegeben. Es handelt sich um Ziegelgrüfte mit Satteldachkonstruktion, ferner um Tonnengewölbegrüfte und um einen einfacheren Grabtypus rechteckiger Form, gemauert aus senkrecht gestellten Ziegeln, die mit den wagerecht gelegten Ziegeln überdeckt sind.

Das mittelalterliche Gräberfeld in Mačvanska Mitrovica an der Save, in der »Zidine«, ist auf einem römischen Gräberfeld loziert, dessen älterer Horizont durch ein birtuales Gräberfeld des 2. u. 3. Jh. und der jüngeren durch spätantike Gräber und monumental gebaute Grabstätten der zweiten Hälfte des 4. Jh. dargestellt ist. Innerhalb des mittelalterlichen Gräberfeldes sondern wir besonders die intakte Gruft No. 8 aus, die durchaus antik aussieht. Die Gruft rechteckigen Grundrisses ist aus wagerecht gelegten römischen Ziegeln gebaut und mit einem Satteldach überdeckt. Ähnliche Grabkonstruktion finden wir im jüngeren Horizont des römischen Gräberfeldes, Grab No. 165 an derselben Fundstelle. Eine andere interessante Grabkonstruktion in Mačvanska Mitrovica stellt das Grab No. 8 dar. Der Grundriss dieser Gruft ist rechteckig, sie besteht aus senkrecht eingegrabenen römischen Ziegeln, und ist mit wagerecht gelegten Ziegeln überdeckt. Der Boden des Grabes wurde nicht bepflastert. Völlig identische Grabkonstruktionen wurden, auch ebendort im Gefüge des jüngeren Horizontes des römischen Gräberfeldes der zweiten Hälfte des 4. Jh., konstatiert. Das sind die Gräber No. 158, 227 u. 233. Gleichförmige Grabkonstruktionen aus den senkrecht gestellten, meist fragmentierten römischen Ziegeln, rechteckiger Form, wurden gleichfalls im mittelalterlichen Gräberfeld bei der Stadt Niš, Flur »Glasija« festgestellt. Im mittelalterlichen Gräberfeld von Mačvanska Mitrovica wurden Tonnengewölbegräber nicht beobachtet, aber man findet solche in einem anderen mittelalterlichen Gräberfeld im syrmischen Dorfe Petrovčići, Flur »Dobanovački zaboran« aus der Zeit des 13. u. 14. Jh.

Im ostadriatischen Bereich Dalmatiens ist es ebenso gut möglich ähnliche Fundverhältnisse zu vermerken, d. h. die Erscheinung der identischen Grabformen innerhalb spätantiker und mittelalterlicher Gräberfelder, nur ist das Baumaterial anders. Statt Ziegeln wurden hier die Grüfte aus Steinplatten errichtet. Ein ausserordentliches Beispiel finden wir in der Flur »Stombrate«, in Bijaći bei Trogir, um die Kirche der Hl. Martha. Hier wurden, im römischen Gräberniveau der Siedlung »Siculi« und im mittelalterlichen Gräberniveau, völlig identische Formen der rechteckigen Gräber, entdeckt. Das sind Grabkonstruktionen aus senkrecht eingegrabenen Steinplatten und mit wagerecht gelegten Steinplatten überdeckt.

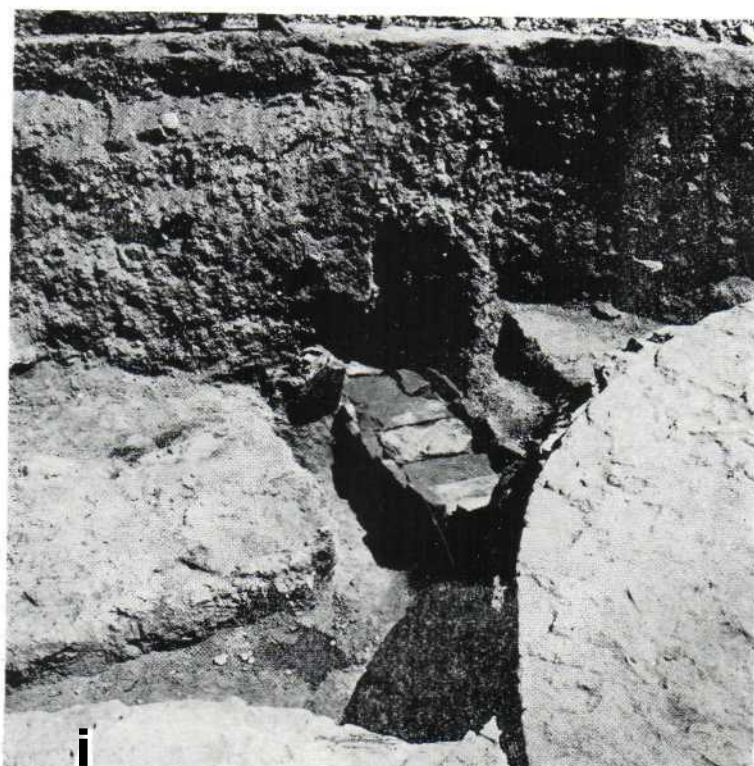
Um die römische Tradition der Gräber und Grabbauten bis ins Mittelalter zu beurteilen, legen wir besonderen Wert auf die Gräber des 6. u. 7. Jh. aus Vajska in der Bačka. Dort wurden 7 Gräber entdeckt, in Trockenmauer erbaut, rechteckiger Form, aus senkrecht gestellten Ziegeln mit einem Satteldach überdeckt. An diesen Beispielen ist eine Kombination der beiden Grundformen der spätantiken Grabkonstruktion zu beobachten, die im mittelalterlichen Gräberfeld in Mačvanska Mitrovica durch die Gräber No. 8 und 18 belegt ist.

Sporadische Funde der Griffe und Grabkonstruktionen in mittelalterlichen Gräberfeldern stellen offenbar die antike Tradition im Bestattungsritus dar, sie erscheint mitunter auch in Gräbern der Völkerwanderungszeit, und hat sich bis ins Spätmittelalter erhalten. Die spätantike Kontinuität ist nicht nur im Bestattungsritus sichtbar, sondern kann auch an verschiedenen Exemplaren der Metall — und Keramik—Produktion im Mittelalter bestätigt werden.

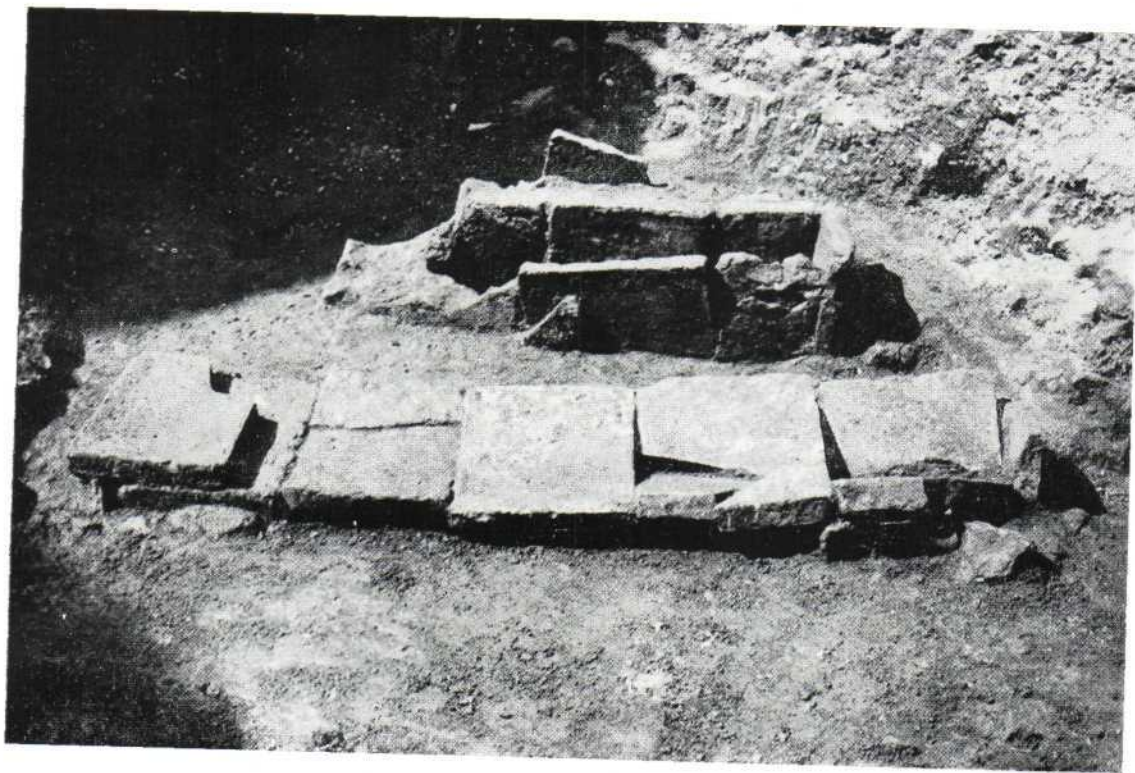

1

2

1

2

